ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭХЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЗРЭ КЪЫДОКІ

№14 (21.672) ● 2010 гъэм щІышылэм (январым) и 29, мэрем ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ

adyghe@mail.ru
adyghepsale.ru

«ЩЫпІэ самоуправленэм и лЫкІуэ органхэм я депутатхэр хэхыным и Іуэхуклэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым и 4 статьям зэхъуэкІыныгъэ хэлъхьэным теухуауэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым хуэгъэзауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым **унафэ ещІ:**

1. «ЩЫпІэ самоуправленэм и лЫкІуэ органхэм я депутатхэр хэхыным и Іуэхуклэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым и 4 статьям зэхъуэкІыныгъэ хэлъхьэным теухуауэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законыр къэщтэн.

2. А Законыр Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым и деж егъэхьын, Іэ щІидзэн икІи цІыхуэр щы-гъуазэ ищын папщІэ.

3. Мы Унафэм къару егъуэт къыщащта махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщ ЧЕЧЕНОВ Ануар

Налшык къалэ
2009 гъэм дыгъэгъазэм и 25-м
№235-П-П

«ЩЫпІэ самоуправленэм и лЫкІуэ органхэм я депутатхэр хэхыным и Іуэхуклэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым и 4 статьям зэхъуэкІыныгъэ хэлъхьэным теухуауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым къыщтащ 2009 гъэм дыгъэгъазэм и 25-м

1 статьяр. «ЩЫпІэ самоуправленэм и лЫкІуэ органхэм я депутатхэр хэхыным и Іуэхуклэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым (мы Законым къыщыгъэлъэгъуэ зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэжауэ) и 4 статьям и Іыхьэ 1-м и кІэуроп ятехуэ «ЩЫпІэ самоуправленэм и органхэм хахыну, езыхэмэ зыхырагъэхыну Урысей Федерацэм и цІыкІуэхэм яІэ конституцэ хуитыныгъэхэр кІыхьэгъэпэщыным и Іуэхуклэ» Федеральнэ законым и Гуэдзэным и 3 статьям, «Урысей Федерацэм и цІыкІуэхэм хэхыныгъэхэмрэ референдумым хэтыныгъэхэмрэ я хуитыныгъэмрэ къызэрыгъэпэщыным и Іуэхуклэ» Федеральнэ законым и 4 статьям зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ» 2009 гъэм щэкІуэгъуэм и 9-м кІэщта Федеральнэ закон №250-ФЗ-м лажьэу щІидзэ ноужь, кьыдэкІа унафэхэм якІ ятКІэ, муниципальнэ щІыналъэхэм я лЫкІуэ органхэм щыхахкІэ зэтеуцэ хабзэ зэхущытыкІэхэм.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2010 гъэм щІышылэм и 13-м
№93-РЗ

● Дзэлыкъуэ куей

Фейдэ кІозытырщ нэхъыфІыр

Дыщтехьа 2010 гъэм Дзэлыкъуэ куейм и мэкъумэш Іуэхущ1апІэхэм нартыхуу хасэнур нэгъабзэрейм нэхьрэ нэхь мащІэщ.

АБЫ щХЬЭУСЫГЪУЭ хуэхьуащ районым илъэс куэд лъандэрэ щыхасэ нартыхуу лЫуэжьыгъуэ кІасэхэм я кьеухьлІэжьным гугъуехь щхьэхуэхэр зэрыпыщІар: Іухьжьыгъуэм ирихьэлІэу уэс кьесурэ, гъавэр щыщІихьумэ, нартыхум и уасэр ехуэхыу мэкъумэшщІэхэр фейдэнШэ щыхьу щыІэщ. Іуэхур аптхуэдэу щыщыткІэ, дяпэкІэ адрей гъавэхэкІхэм (гуэдзым, хьэпцІийм) нэхъ трагъэщІэныр игъуэу кьалытэ.

Мы илъэсым кІуэм бжьыхьэсэу хисар гектар мини 3-м нэсыркъым. Ар и пэ ита илъэсхэм елытауэ нэхъыбзщ, ауэ зытехьэн хуея мардэм хуэдиз хьуркъым. Псом хуэмыдэу гугъыпсэ хэха зыхуэщІыпхьэу кьалытэр кІэртІофырщ: ар пасэу кьелхьэлІэжьырынуц икІи уасэ иІэу и чэзум пхуэщэнущ. КъимыдзкІэ, кІэртІофыр зытета щІым бжьыхьэсэ гъавэр хуэдэу щыщыткІэ, дяпэкІэ адрей гъавэхэкІхэм (гуэдзым, хьэпцІийм) нэхъ трагъэщІэныр игъуэу кьалытэ.

Зэрыгъэуцуэ тету, Дзэлыкъуэ районым и мэкъумэш Іуэхущ1апІэхэм нартыхур ягъэмащІэу, абы и пІэ гуэдз, кІэртІофэ, н. къ. кьрагъэувэмэ, тынщу яхуэщэну, фейдэнШт мыхьэну кьалытэ Іэщ1агъэлІкъым. Я мурадкъэ кьайхьулІэмэ, бэдзэнду кьащтэ щІым и пщІэри и чэзум яхуэтынущ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

● Бахъсэн куей

Псы Іуфэхэр къапщытэ

Бахъсэн куейм къэхъуакІащІэ щынагъуэхэм яп-эщІэтынымкІэ щыІэ комиссэм хэтхэм къапщытащ районым и псы Іуфэхэм я щытыкІэр.

КЪЭПЩЫТЭНЫГЪЭХЭМ къызэрагъэлъэгъуамкІэ, ныкьусаныгъэ щхьэхуэхэр къыщагъэтащ Жанхьэуэкъо, Зэмкъуэ, ХьэтІохъущыкъуей, Кыштэк, Къулькъужьи Ипщэ, Къулькъужьи Ищхьэрэ къуажьэхэм. Абыхэм ятеуэуа тхыльхэр комиссэм игъэхьэзыращ икІи мыгувэу абы Къбэрдей-Балъкъэрым и Правительствэр хэпльэнущ. ИкІэщІыпкІэ зэфІэгъэкІын хуейуэ абы къыщыгъэлъэтьуа Іуэхугъуэхэм ятещІыхьауэ зэхальхьэнущ дызытехьа 2010 гъэм кьрыубыдзу псы Іуфэхэр зыхуей хузгъэзэнымкІэ, жылагъуэхэр псы дзэм щыхьумэнымкІэ Іуэрпбликэ программэр. Мыпхуэдэ къэпщытэнытІъэхэр ГъатхэпэМ нэсыху КЪБР-м и район псомкІи щекІуэкІынущ.

ЛЪОСТЭН Музэ.

● Щэнхабзэ

«Жыг-гуащэ и псысэ»

ЩЫпышлэм и 29-м сыхьэт 15-рэ дакъикъэ 30-м КЪБР-м и лъэпкъ музейм къыщызэІуахынущ республикэм щыІэрыІуэ сурэтыщІ-моделыер ХьэцІыкІУ Мадинэ и ІэрыкІ адыгэ лъэпкъ фащэхэр утыку къыщрихьэ, «Жыг-гуащэ и псысэ» фІэщыгъэцІэр зиІэ гъэлъэгъуныгъэ. ХьэцІыкІум а гъэлъэгъуэныгъэр тыгъэ яхуищІащ и анэмрэ и пхъумрэ, бзыдлъугъэ псоми.

АДЫГЭХЭМ я щэнхабзэм Жыг-гуащэр къызэрыхэщыр цІыхубз-къежьапІэуц. Ар бзыдлъугъэм и псэм и хэщІапІэщ, щІэныгъэ лъапІэм и хьумапІэщ, къару мыкІуэщІыр къызыбгъэдэкІщ. Псор зэманым щыгъуащэмэ, Жыг-гуащэ абы гъэзугъэлъагъуэ хуэхъуфынущ.

ХьэцІыкІу Мадинэ XVIII - XX лІэщІыгъуэхэм ХьухьапІэ, Курых Кавказым щыпсэуа лъэпкъым и фащэр зэрищІыфар и фІыгъэщ а щыгъынмэ и зэхэлъыкІэр егугъупэу зэриджам, зыми хуэмыдэж и бзыпхъэр, дыщэ хэдыкІыр зэрызэригъэщІам, Абы и Іэдакъэщ1экІхэм лъэпкъым и псэкупсэ хуелэгъэр зыхуэдэар зыхьыуагъащІэ икІи дкІэр дзэ блэкІаущэ ноБэмрэ зэпызыщІэщ.

Гъэльэгъуэныгъэр мазаем и 20 пщІондэ екІуэкІынущ.

Къэбэрдей-Балъкъэрыр мыгувэу яхьихьэнущ «Школхэм папщІэ гъэш» федеральнэ программэр зыгъэзащІэ щІыналъэхэм.

МАЙ РАЙОНЫМ хьихьэ Новоивановскэ къуажэм абы папщІэ щахуэхэнущ мы гъэм и фокІадэ мазэм ирагъэжьэну гъэш заводыщІэр. А проектыр игъэзэнІэнущ республикэм щыпашІэ «Ленинцы» СХПК-м. Іуэхущ1апІэм и мылъкукІэ Израильм кІыщащэхуащ щэр зэрагъэпщтыну, абы и кьэуатыр зэрахъумэну, ар гуакІуэ зэращІыну Іэмэпсымэхэр. Продукцэр грамм 200 зэрыхуэ стэкан цІыкІуэхэм иракІэнущ. Гъэпшыр кьабзэ дыдэу щыттынущ.

Май муниципальнэ районым и щІыпІэ администрацэм и Іэтащхьэ Атаманенкэ Юрэ къызэригъэльэгъуамкІэ, мэкъумэш зэрыдращІей панелхэр щагъэхьэзыр Іуэхущ1апІэ, горох щхьэантІэр иджыпсей мардэхэм тету гъэфІэІуныжьэ, нартыхуу жылапхъэ хэпльыхьаэм елэжьныжьмкІэ линиещІэхэр, хадэхэкІ пасэу тонн 245-м нэс зыщІэхуэну хьумапІэ ящІынущ. Дызытехьа илъэсыщІэм ятІупщыну я мурадщ Тэрч чырбыш заводым и 2-нэ Іыхьэрэ.

Районым и хьэрычэтыщІэхэр иджыри зы бизнес-проектым йолэжь, псэупІэ унэхэр псынщІэу ухуэнымкІэ мыхьэнэ ин зиІэ бетон панель лІэужьыгъуэщІэхэр гъэхьэзырыным теухуауэ. Мыпхуэдэ завод ухуэным еврэ мелуан 43-рэ текІуэдэнущ. Проектыр ягъэхьащ КЪБР-м Экономикэ зыужьныгъэмрэ сатумкІэ и министерствэм. ИужьыкІэ абы щыхэпльэнущ КЪБР-м и Президентым и деж Хьэрычэтыщ1э ІуэхумкІэ щыІэ и советымрэ «Инвестицэхэмрэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и зыужьныгъэмрэ сатумкІэ и министерствэм. ИужьыкІэ абы щыхэпльэнущ КЪБР-м и Президентым и деж Хьэрычэтыщ1э ІуэхумкІэ щыІэ и советымрэ «Инвестицэхэмрэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и зыужьныгъэмрэ» ОАО-мрэ.

ЖАНХЪУЭТ Зуэз.

● Май куей

ФокІадэ мазэм къызэІуахынущ

Іуэхущ1апІэм ятІупщыкІэ я щхьным, пщІэнШэу ират гъэзэрыгъэ хэту, сом мелуан 14,5-рэ район бюджетым мы гъэм щыхухахащ. Абы щыщу сом мелуани 9,2-р республикэм и бюджетым кьыхэкІынущ, адрей ІыІэ-хэр бюджетым щымыщ мылъкущ.

Фигу къэдгъэкІыжынщи, «Щколхэм папщІэ гъэш» программэр Урысей Федерацэм и щІыналъэ куэдым щолажьэ. Абы и кьалэныр еджа кІуэ цІыкІуэхэр фІагъ лъагэ зиІэ гъэшкІэ зэпымыууэ къызэрэгъэпэщынырщ.

Іуэхущ1апІэм ятІупщыкІэ, дяпэкІэ адрей гъавэхэкІхэм (гуэдзым, хьэпцІийм) нэхъ трагъэщІэныр игъуэу кьалытэ.

Мы илъэсым кІуэм бжьыхьэсэу хисар гектар мини 3-м нэсыркъым. Ар и пэ ита илъэсхэм елытауэ нэхъыбзщ, ауэ зытехьэн хуея мардэм хуэдиз хьуркъым. Псом хуэмыдэу гугъыпсэ хэха зыхуэщІыпхьэу кьалытэр кІэртІофырщ: ар пасэу кьелхьэлІэжьырынуц икІи уасэ иІэу и чэзум пхуэщэнущ. КъимыдзкІэ, кІэртІофыр зытета щІым бжьыхьэсэ гъавэр тепси мэхъу. Гъэ кІуам мы хадэхэкІым егугъуащ Шордакъ кьуажэм и бэдзэндырылажьэкъэр икІи хьарзынэу яхуэбгъэчащ.

Зэрытраухуам тету, Дзэлыкъуэ районым и мэкъумэш Іуэхущ1апІэхэм нартыхур ягъэмащІэу, абы и пІэ гуэдз, кІэртІофэ, н. къ. кьрагъэувэмэ, тынщу яхуэщэну, фейдэнШт мыхьэну кьалытэ Іэщ1агъэлІкъым. Я мурадкъэ кьайхьулІэмэ, бэдзэнду кьащтэ щІым и пщІэри и чэзум яхуэтынущ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Гулъытэ зыхуащІынур

США-м и президентым илъэс кьэс Конгрессым зэрыдыхъуэгъэм Обамэ Барак щыубыхуащ мы гъэм ялэжьын хуейуэ кьапэщылъ Іуэхугъэ ихъыщхьэхэр.

Лэжьыгъэ ІэнатІэщІэхэр къызэІухын, къаралым и экономикэр егъэПІэкІуэн, цІыхухэм я узынщагъэр хьумэным теухуауэ яІэ хьуа гъэпсыкІэр нэхъыфІкІэ хъуэжьын - ахэрап абы къыхигъэбелджылыкІар.

- Дэ ди кьалэнщ дыхъэхьауэ дызыгъэлажьэ щІыхьэм дадэІэпыкІыну, - жиІащ США-м и президентым.

НэгъуэщІ зыми гу лъывдгъэгъэнуг. Президентым кьызэрыхигъэщамкІэ, Урысеймрэ США-мрэ ядернэ Іэщэр гъэмэщІэным теуха я зэгурыІуэныгъэм зыри зэран хуэхъукъым икІи илъэс 20-м нэблэгъауэ и кІэм намыгъэсыф Іуэхур и пІэм зэрикІам шэч хэлъкъым.

Мамыру псэун папщІэ

Дыгъуасэ Лондон къыщызэІуахащ Афганистаным теухуа дунейпсо зэІущІэ.

Ар сэбэп хъун хуейщ Кабул щыІэ Дзэм кьаралыр зэрыщытыкІэр игъэтэмэмыныжьмкІэ. НАТО-м и дзэм Афганистаныр ибгынэнущ гъатІэнгъэ. Конференцым унафэ кьищтэн хуейщ а кьаралыр мамыр хъужьным теухуауэ. Абы екъэлІауэ лажьыпхьэхэр мы зэІущІэм кьыщиштэлъэгъащ Афганистаным и президент Карзай Хьэмид. Абы жеІэ тІалибхэм яхэтхэр лажьэрэ шхэжу псэу хъужьын папщІэ, экономикэр егъэфІэкІуэжьын, щІалэгъуалэм улахуэ тэмэм кьыщахьын Іэнатіэ яІэн зэрыхуейр.

Полицэр мэлажьэ

Барселонэ щабыдащ неолощІэм мафием и Іутащхьэ Пауэр Димауэр.

Ар дуней псом нэхъ кьыщалъхьуэ щІэпхъаджащІэхэм ящыщ зыщ. Абы и гъэсэу ящыдащ илъэс 50 зи ныбжь Луиджэ Мочаринэ. Полицэм къызэрихутамкІэ, зи гугъу тщІы мафием наркотик ищэныжьмкІэ арат кьызэгъэпэщащІэр нэхъыщхьэр.

Димауэр ящыдащ и пэкІэ и судыр яшІэри, илъэс 18-кІэ тутнакъэщым щыІыгъын хуейуэ тезыр тралхьат, ауэ абы хабзэхъуэмэхэм защІигъэпщкІурт 2003 гъэ лъандэрэ.

Италием и полицэм иджыри апхуэдэ зы Іуэхушхуэ зэхигъэкІауэ жьшІэ хьунущ. Абы нубыдащ Сицилием и Коза Ностра мафием и Іэтащхьэ Матуонэ Синэ Динарэ и мылъкуу еврэ мелуан 500 и уасэ. Ебы Матуонэ хабзэхъумэхэм защигъэпщкІу. Абын и судыр ящІагъэхэнащІ, и кІыхьагъкІэ тутнакъэщым исын хуейщ, щІыху къуэд зэриукІам, нэгъуэщІ щІэпхъаджэхэр зэриджьам кьыхэкІыу.

НОБЭ

◆1547 гъэм Грозный Иван IV Урысейм и япэ пащтыкъ хъуащ. Абдежьырщ Урысейр пащтыкъыгъуэ къэралу щыІэтеувари.

◆ЩІышылэм и 29 - мазаем и 8-хуэм Гетеборг (Швециэ) щІыпсэхэтыныгъэ илъэс кьэс екІуэкІ дунейпсо кинофестивальр.

◆Дыгъэр кьыщІэкІащ сыхьэт 7-рэ дакъикъэ 25-м, кьухьэжьыщ сыхьэт 17-рэ дакъикъэ 13-м.

◆Махуэм и кІыхьагъщ сыхьэт 9-рэ дакъикъэ 48-рэ.

ПІалэгъэр зыгъэхьэлэрар
ГЪУЩІО Зарифи.

Лъэпкъ Іуущыгъэ:

Хейм и мэжаджэ Іыхьэ гъуэгум телъщ.

● Тэрч куей

Джылахъстэнейм и плъапІэхэр

Хъэрычэт ІуэхухэмкІэ илъэс кІуар Джылахъстэнейм хуэлеякьым. Абы и щыхьэтщ ику ит. хъэрычэтыщІэ Іуэху мыйн жьыхуэтІэкъэм хуэдэу Іэнатіэ 20-м нэблагъэ мыбы кьыззэрыщызІуахар.

АБЫХЭМ ящыщу иджырей кхъуэщын щхьэжьКІэплъыкІэхэр, пластикым кьыхэщІыкІа щхьэзгъуфжьэхэр, илъэсым хуэзэу чырбыш плъыжьу мелуан 15-м нэс кьыщыщІагъэкІ заводыр, тыкуэнхэр, щхапІэхэр.

Тэрч кьалэ дэт сату центрыр мы зэманым зэрагъэпэщыжьк. 2010 - 2011 гъэхэм кьрыубыдзу куейм инвестицэ проект зыбжанэ щагъэлэжьэну я мурадщ. Абыхэм япкъ иткІэ яухуэнущ унэ блынхэр зэрыдращІей панелхэр щагъэхьэзыр Іуэхущ1апІэ, горох щхьэантІэр иджырей мардэхэм тету гъэфІэІуныжьэ, нартыхуу жылапхъэ хэпльыхьаэм елэжьныжьмкІэ линиещІэхэр, хадэхэкІ пасэу тонн 245-м нэс зыщІэхуэну хьумапІэ ящІынущ. Дызытехьа илъэсыщІэм яутІупщыну я мурадщ Тэрч чырбыш заводым и 2-нэ Іыхьэрэ.

Районым и хьэрычэтыщІэхэр иджыри зы бизнес-проектым йолэжь, псэупІэ унэхэр псынщІэу ухуэнымкІэ мыхьэнэ ин зиІэ бетон панель лІэужьыгъуэщІэхэр гъэхьэзырыным теухуауэ. Мыпхуэдэ завод ухуэным еврэ мелуан 43-рэ текІуэдэнущ. Проектыр ягъэхьащ КЪБР-м Экономикэ зыужьныгъэмрэ сатумкІэ и министерствэм. ИужьыкІэ абы щыхэпльэнущ КЪБР-м и Президентым и деж Хьэрычэтыщ1э ІуэхумкІэ щыІэ и советымрэ «Инвестицэхэмрэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и зыужьныгъэмрэ» ОАО-мрэ.

ЖАНХЪУЭТ Зуэз.

«Адыгэ псалъэр» къыфІэрыхьэну фыхуеймэ

Ди щІэджыкІакІуэ лъапІэхэ!

2010 гъэм ГъатхэпэМ и 1-м щыщІэдзауэ ди газетым Іэ тевдзэ зэрыхъунур фигу кьыдогъэкІыж.

МазипІым ди газетым и уасэщ сом 237-рэ кІэнІейкІэ 40-рэ.

«Адыгэ псалъэм» Іэ щытевдзэ хъунущ республикэм и пощт Іуэхущ1апІэ псоми.

Ди индексыр 51531

● Пресс-конференцхэр

Хэти тхокІыж, хэти къытхохьэ

Мы гъэм премьер-лигэм щекІуэкІыну зэхьэзэхуэм зыхуэгъэхьэзырыным и япэ Іыхьэр зэфІигъэкІри, «Спартак-Налшык» щІышылэм и 24-м Къэбэрдей-Балъкъэрым и къалащхьэм къэкІуэжащ, тхьэмахуэ дэкІмэ, Іыркум тригъэзэжьы хуэдизу. Бэрэжьей кІуэам журналистхэм щаІущІам, абы кьрикІуахэм я гугъу щищІам ди командэм и тренер нэхьыщхьэ Краснощан Юрэ.

- ДЭ КЪЫДГУРОІУЭ «Спартак-Налшыкым» и Іуэхущ1ам и зыужьыныгъэм и Іуэхугъэхьэзырыным и яп Іыхьэр зэфІигъэкІри, «Спартак-Налшыкым» и щІышылэм и 24-м Къэбэрдей-Балъкъэрым и къалащхьэм къэкІуэжащ, тхьэмахуэ дэкІмэ, Іыркум тригъэзэжьы хуэдизу. Бэрэжьей кІуэам журналистхэм щаІущІам, абы кьрикІуахэм я гугъу щищІам ди командэм и тренер нэхьыщхьэ Краснощан Юрэ.

- Сербием щыщ щІалэщІэ къыхтыхьыауэ, нэгъуэщІитІми зэгурыІуэныгъэм Іэ тредзэну хьэзыру жаІэ. Ар пэж?

- Сербием кьикІа гъуащхьэхъумэ Деяк зэгурыІуэныгъэ етщІыІалакІэщ. АдрепІым дакІэпоплъ икІи, контрактэм Іэ тредзэхукІэ, дыдэрэ жьыпІэ хъунущ. Ахэри щІалэщІэщ, зыр 1989 гъэм, етІуанэр 1984 гъэм кьалъхуащ. Мыхэр Бикмаевымрэ Леандрурэ ныкъуэкъуэгъу яхуэхъун хуейщ. Зэхьэзэхуэм щІидзэным мазэрэ ныкъуэрэ нІэжщ икІи иджыри зыкьомым дакІэлъыплъыну зыдогъэхьэщІр. ЗащІэу кьыхэзгъэщыну сыхуейщ - мы гъэм куэд къэтщтэнукъым. Псори зэхэту щІыху 18 - 20 командэм хэтмэ, дрикъуну кьыщІэкІынщ.

- Хомич Мэзкуу и «Спартак»-м зэригъэзэжамрэ Радич «Ростов»-м зэрыхьихьамрэ гъуащхьэтетыныщэу дыкъагъэнащ. АбыкІэ сыт фи мурад?

- А Іуэхум долэжь. Донецк и «Шахтер»-м дыщыдэджэгум кьыдгъэхьа щІалэр дигу ирихьащ. Гъуащхьэтетыр хуабжьу мыхьэнэщхуэ зиІэ ІэнатІэщ икІи Урысейм ащхуэдэхэр кьыщыбгъуэтыну тынщкъым. Абы кьыхэкІыу нэгъуэщІ къэрал щыщ кьэтщтэну дыхьэхэзырщ. КьищынэмыщІауэ, Шорджэн зэкъуэшитІым дащогуфъ, ауэ ахэр кьыщытхьихьэфынур нэхъ иужьыкІэщ - зэкІэтфІэщІалэІуэщ.

- Хомичр Чихрадзэрэ фепсэльат?

- Хомич Мэзкуу и «Спартак»-м ейщи, кьыхуищІ и унафэщ. Чихрадзе Сочэ щоджэгури, зыри ихъэжьмыху хуейкъым.

- Дэ сыт щыгъуи дыхуейщ ди щІыпІэм кьыщагъэуа футболистхэр нэхъыбзу «Спартак-Налшыкым» хэтыну. ДыщыгуфІыкІ хъуэ щІыпкъэмрэ Джаэтрывэмрэ зыгуэрхэр гъуэсэ кьахъуэхъуну?

- Мы Іуэхум сыт и лъэныкъуэкІи зэпэмытауэ бгъэдыхьэн хуейщ. Хэти кьыхухьэкІа Іэмалыр кьеГъэсэбэп, хэти ар хуэзэдІэкІыкъым. КьыщыщхьэнкІэ хъунщ мы щІыпІэм кьыщалъхуахэм яхуэфэщэн гулытэ яхуэдмыщІу. Ар щыхуэхэр кьызэщІэзыгъэст Іуэхугъуэщ икІи фэри абы фытемыпсэлъыхьамэ нэхъыфІынут. Ауэ фыщыщІэупщІакІэ, жэуап фэстынщ. ЕтІуанэ зыгъэсэгъуэм ди гъуэсэу нокІуэ гъущхьэстет Щоджан Азэмэтрэ гъущхьэхъуэмэ Соблир Астемырэ. «Спартак-Налшыкым» и щІалэгъуалэ гупым щыджэгу адрей футболистхэр нобэкІэ премьер-лигэм хэтыну хьэзыркъым.

- Нэхъ дыкъэзыгъэгузавэхэм ящыщщ гъуащхьауэнщэу ды-къызэрынар. Сыт хуэдэ хэкІыпІэхэр щыІэ?

- Гъуащхьауэ лъэрызехьэу 7-м дахэплъащ. Ахэр кьызэрыдгъэсэбэпыфыну щІыкІэм иджыпсту догупсыс. АрщхьэкІэ нобэкІэ сыт и лъэныкъуэкІи арэзы дыкъэзыщІыфын гъуащхьауэ кьыкъуэкІакъым. ЕтІуанэ зыгъэсэгъуэм япэм ди гъусауэ тІу здыдошэ, нэгъуэщІхэри нэкІуэщ. Деплъынщ.

- Бэджэнду нэгъуэщІ командхэм ефтауэ щытауэ къэзыгъэзэжажьэр дауэ къэвгъэсэбэпыну?

- ЯпэдизионымщІ щекІуэкІа зэхъэзэхуэм зэрыхэтам ипсычьауэ къэзыгъэзэжа Васиным дыщогуфъ. Абы и джэгуКІэм куэд дихьэхащ икІи премьер-лигэм и командэ зыбжанэм зыхагъэхьэну щІэхъуэпсащ. Мыдрейуэ Гуща, Кочубей, Дзыхьмыщ1ыр аргуэру бэджэнду ттынущ. Абыхэм яхэдгъэхьэнкІэ хъунущ Гъущокъуэр, Бырхьэмыр, Плиевыр, Концевой. НэгъуэщІ командэ-хэм ахэр щыджэгуурэ, я Іэзагъым хагъэхъуауэ кьагъэзэжмэ, езыхэми дэри ди фейдэ хэтщ.

- Премьер-лигэмрэ яп дивизионымрэ гъэ кьаку? зэрызэхъуэжьэну щІыкІэм унафэ пыухыкІа тращІыхьакъым. Уэ дауэ уепІэрэ абы?

- Мы гъэм псори зэрыщыту къэнэж. ЕтІанэгъэ премьер-лигэм и епщыкІуплІанэ командэмрэ яп дивизионым и ещанэмрэ зэдагъэджэгуу, текІуэр гуп нэхъыфІым хагъэхьэну зыгъэрэхэм кьыхатьысыж. Ауэ иджырей ГъущІо премьер-лигэм командэ 16 фІэкІа щыхэмыткІэ, сэ ар сфІэзахуагъэкъым. Абыхэм я бжьгъэр 18-м нагъэсмэщ, а Іуэхугъуэр кьапщтэ щыхьэнущ.

- Мыгувэу зыгъэсэныгъэм и етІуанэ Іыхьэм щІэзгъэнущ. Абы сыт хуэдэ кьаІэн нэхьыщхьэхэр щыхьІэну?

- Ар мазэ 17-кІэ, командэр гупитІу гуэшауэ щІыпІитІым щекІуэкІынущ. Яп гупым зэхъэзэхуэм зыхуигъэхьэзырынущ. Абы хьыхьэн зэрыщІэкІ «Спартак-Налшыкым» хэтахэмрэ ящыщІэну футболистищ-пІырэ. ЕтІуанэ гупым зыхэдгъэхьэн папщІэ дызыкІэлъыплъынухэращ. Мазаем и 3, 6, 10-хэм ныбжьыгъуэ зэІущІэхэр едгъэкІуэкІынущ.

Зытхыжар
ЖЫЛАСЭ Заурбэчий.

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

Си ужь къыувэм тыншу ящІэ, Сытым хуэдами сэ си гъащІэ

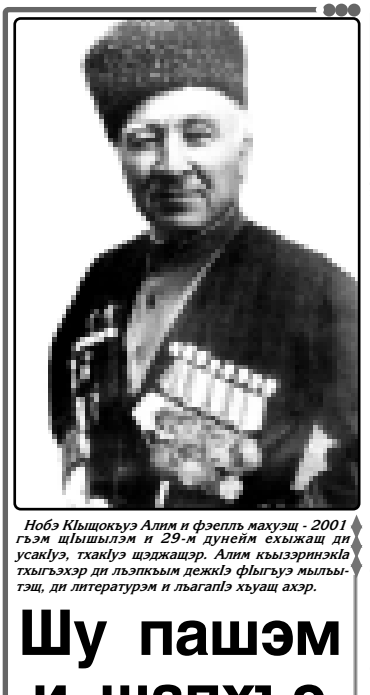

Нобэ КІыщокъуэ Алим и фэепль махуэщ - 2001 гъэм щІыШылэм и 29-м дунейм екъижащ ди усакІуэ, ткакІуэ щэджащэр. Алим къызэринэкІа тхыгъэхэр ди лъэпкым дежкІэ фІыгъуэ мылыдэтэщ, ди литературэм и ІьаганІэ хъуащ ахэр.

Шу пашэм и щапхъэ

АЛИМ и ягоо усэ тхыльыр 1941 гъэм дунейм кьыдехьащ. Ар къызэдищтэри, зауэм Іукьауэ щытащ усакІуэр. Абы и ужьиІэ Алим и кІалэмыпэм къыщІэкІащ усэ тхыльэ Іэджи роман зыбжани. Нобэ хэт дежкІи Іупщ1щ КІыщокъуэм и Іэдакъэщ1экІ тхыгъэхэм эманыр зэрапэмыльэщар: ар ди лъэпкъым хуэупсащ нэр темыпльІэу зызыужь етІощІанэ лІэщ1ыгъуэ хьэлъэм и гупсысэ пашэхэмкІэ гъэнщІа, зи художественнэ кІарур кІуэ пэтми кьебл, зэманым къыгъэув упщІэхэм я нэхъ куум жэуап зыщагъуэт тхыгъэ телъыджэхэмкІэ.

Алим и усэмрэ и прозэмрэ адыгэ художественнэ гупсысэр фащэщІэкІэ зэрауэздар, абы и куупІэм, и ІэрыпІэм, и гущІэІпІэм унэмащ КІыщокъуэ Алим и романхэр дунейм къыщыдехьар: лъэбакъуэ лей пчы щымыхьу, щІыхур и жьэм «хуэсакьын» хуейуэ щрахуІа зэманщ. «Гупсыси, псалъэ, зыпІлъыхьи, тІэкІ псалъэжьым шэч хуащІ щыхъуэ зэмант ар, упсэлъэн и пэ умыгупсысэмэ, «гупІысынри» зыхуэІуа щыІэтэкъым...

Алим и дэтхэнэ тхыгъэри гъэшІащІ гупсысэр зыгъэлажьэ, гъащІэмрэ зэманымрэ я куупІэр зи лъабжьэ псалъэмакъкІэ. Тхыдэр игъэбатэми, нобэрей дунейм и щыфэлІыкІэр, и зэхэлъыпІэхэр, и уиэтІыпсхэр игъэнахуэми, КІыщокъуэм и кІалэмым цІыхум и гущІэлъапсэр къызэрегъэдзэкІыф, абы и фэм дэкІымрэ и гум щыщІэмрэ ди пащхьэ кърелъхьэф.

Алим и тхыгъэхэращ къэбардей литературэм и цІэр рыгъу-гурыщІэхэм, и Іуэхущ1афхэм, и хьуэпсапІэхэм уакІэлъапІ1ымкІэ. ЕтІощІанэ лІэщІыгъуэ зэрыльэзэрийм и архъуанэ Іэджем ущрохьэлІэ а цІыхум, дэнэ ущрихьэлІэми, уетхьэкъу и псэм хэлъ мафІэмрэ и гурыщІэ гъунапкъэншэхэмкІэ. А цІыхур Алим и усэм дапщэщи щІыщІэщІыгъуэщ, щыкъуэлІщ. Апхуэдэ щыхуэ мыпхуэдэ псалъэхэр зи гущІэм кьиІуклар:

Махуэ екІуэкІым сыплащІэу,
Хуээлуэощэ сэ данэ.
Гъащ1ит1 кьалэныр зы гъащІэм
ЗэфІэдгъэкІыну добанэ.
Къарум къыхохьэу,
Зэм хощІыр.
Сэ сщІэн си гугъэм и нькъуэ
Сымыщ1эфауэ къысфІощІри,
Абы ирохьэр сигу нькъуэ...

Апхуэдэущ Алим дунейм зэрыстетар - ищІар фІэмащІэрэ нэхъыбэм хуэпабгъэу. ИщІамрэ хуэзфІэкІамрэ езым фІэмащІэми, дэркІэ фІыгъуэ мылъытащ абы къызэринэкІа дэтхэнэ тхыгъэри. Апхуэдэ тхыгъащ Алим и романхэр - ди лъэпкъым иужьрей илъэсищэм къиКІуа гъэзэгаиэ хьэлъэм и тхыдэщ ахэр.

КІыщокъуэ Алим и зы романи дунейм къытехьакъым псалъэмакъ ирамыщІэкІауэ. Сыт хуэдиз дэуэгъу иІа, псалъэм папщІэ, «Хъуэпсэгъуэ нурыл» - Алим и ирэ романым! Къэхъуами къэхъунуми «щыгъуазэхэм» тхакІуэр ягъэкъэуэнщауэ щытащ, лъэпкъыр зэзыуштыжа революцэм «хэлІы-фІыхьа» гъэрым пцІы трипльхьауэ яльытэри. Апхуэдэ псалъэмакъ иращІэкІащ «Мазэ нькъуэ щхъуантІэми». «Пэжым темыпльэкъуКІ плъырхэр» къэзыгъэчэпар «Нал къутарщ» - щІэж ужьыхаХым я романым иращІэкІа псалъэмакъ мыфэмыцыр, «гупкІэм ис» куэд ирауштауэ щытащ абы, еджари емыджари ирагъэбэнащ. Абы къыщызэтенакъым, псалъэмакъым фІэкІри, «унафэ» тращыхьащ романым. Апхуэдэ зэманщ КІыщокъуэ Алим и романхэр дунейм къыщыдехьар: лъэбакъуэ лей пчы щымыхьу, щІыхур и жьэм «хуэсакьын» хуейуэ щрахуІа зэманщ. «Гупсыси, псалъэ, зыпІлъыхьи, псалъэжьым шэч хуащІ щыхъуэ зэмант ар, упсэлъэн и пэ умыгупсысэмэ, «гупІысынри» зыхуэІуа щыІэтэкъым...

Алим и дэтхэнэ тхыгъэри гъэшІащІ гупсысэр зыгъэлажьэ, гъащІэмрэ зэманымрэ я куупІэр зи лъабжьэ псалъэмакъкІэ. Тхыдэр игъэбатэми, нобэрей дунейм и щыфэлІыкІэр, и зэхэлъыпІэхэр, и уиэтІыпсхэр игъэнахуэми, КІыщокъуэм и кІалэмым цІыхум и гущІэлъапсэр къызэрегъэдзэкІыф, абы и фэм дэкІымрэ и гум щыщІэмрэ ди пащхьэ кърелъхьэф.

Алим и тхыгъэхэращ къэбардей литературэм и цІэр рыгъу-гурыщІэхэм, и Іуэхущ1афхэм, и хьуэпсапІэхэм уакІэлъапІ1ымкІэ. ЕтІощІанэ лІэщІыгъуэ зэрыльэзэрийм и архъуанэ Іэджем ущрохьэлІэ а цІыхум, дэнэ ущрихьэлІэми, уетхьэкъу и псэм хэлъ мафІэмрэ и гурыщІэ гъунапкъэншэхэмкІэ. А цІыхур Алим и усэм дапщэщи щІыщІэщІыгъуэщ, щыкъуэлІщ. Апхуэдэ щыхуэ мыпхуэдэ псалъэхэр зи гущІэм кьиІуклар:

Махуэ екІуэкІым сыплащІэу,
Хуээлуэощэ сэ данэ.
Гъащ1ит1 кьалэныр зы гъащІэм
ЗэфІэдгъэкІыну добанэ.
Кьарум къыхохьэу,
Зэм хощІыр.
Сэ сщІэн си гугъэм и нькъуэ
Сымыщ1эфауэ къысфІощІри,
Абы ирохьэр сигу нькъуэ...

Апхуэдэущ Алим дунейм зэрыстетар - ищІар фІэмащІэрэ нэхъыбэм хуэпабгъэу. ИщІамрэ хуэзфІэкІамрэ езым фІэмащІэми, дэркІэ фІыгъуэ мылъытащ абы къызэринэкІа дэтхэнэ тхыгъэри. Апхуэдэ тхыгъащ Алим и романхэр - ди лъэпкъым иужьрей илъэсищэм къиКІуа гъэзэгаиэ хьэлъэм и тхыдэщ ахэр.

КІыщокъуэ Алим и зы романи дунейм къытехьакъым псалъэмакъ ирамыщІэкІауэ. Сыт хуэдиз дэуэгъу иІа, псалъэм папщІэ, «Хъуэпсэгъуэ нурыл» - Алим и ирэ романым! Къэхъуами къэхъунуми «щыгъуазэхэм» тхакІуэр ягъэкъэуэнщауэ щытащ, лъэпкъыр зэзыуштыжа революцэм «хэлІы-фІыхьа» гъэрым пцІы трипльхьауэ яльытэри. Апхуэдэ псалъэмакъ иращІэкІащ «Мазэ нькъуэ щхъуантІэми». «Пэжым темыпльэкъуКІ плъырхэр» къэзыгъэчэпар «Нал къутарщ» - щІэж ужьыхаХым я романым иращІэкІа псалъэмакъ мыфэмыцыр, «гупкІэм ис» куэд ирауштауэ щытащ абы, еджари емыджари ирагъэбэнащ. Абы къыщызэтенакъым, псалъэмакъым фІэкІри, «унафэ» тращыхьащ романым. Апхуэдэ зэзышэ къаруэ а усэмрэ прозэмрэ зэрабгъэдэлъыр хэт дежкІи Іупщ1щ.

КІыщокъуэм и усыгъэхэм, и роман гъэзэждэжэм яубэзыхуащ зауэ нэужь илъэс хэм гъэуэгъанэщІэ тхыгъэ къэбэрдей литературэм и хэкІыпІэ нэхъыщхьэхэмрэ и хабзэхэмрэ. Нобэрей ди литературэм и лъэпкъ фащэхэр, абы къыпэплъэ зыуэжьынигъэм и гъэзапІэхэр зыубэзыуар, псом япрауэ, КІыщокъуэ Алимщ.

КІыщокъуэм и кІалэмыпэм кьигъэщІа дэтхэнэ образри кьулейщ, сыт хуэдэ гугъуехьми банэуэрэ пхыкІыф, ар къарурэ гъащІэкІэ зыуупІэнщІыф. ЦІыхур Алим ди пащхьэ кьригъэувэр - абы дыдригъэпльеин, щапхъэ трыдигъэхьн щхьэкІэ. Алим и усэ пасэхэм къыщыщІэдзауэ, щІэщІыгъуэ а образыр, дапщэщи пФІэхьэпсэгъуэ абы и гугъуехьми банэуэрэ пхыкІыф, ар къарурэ гъащІэкІэ зыуупІэнщІыф. ЦІыхур Алим ди пащхьэ кьригъэувэр - абы дыдригъэпльеин, щапхъэ трыдигъэхьн щхьэкІэ. Алим и усэ пасэхэм къыщыщІэдзауэ, щІэщІыгъуэщ а образыр, дапщэщи пФІэхьэпсэгъуэ абы и гугъуехьми банэуэрэ пхыкІыф, ар къарурэ гъащІэкІэ зыуупІэнщІыф. ЦІыхур Алим и усэм дапщэщи щІыщІэщІыгъуэщ, щыкъуэлІщ. Апхуэдэ щыхуэ мыпхуэдэ псалъэхэр зи гущІэм кьиІуклар:

Махуэ екІуэкІым сыплащІэу,
Хуээлуэощэ сэ данэ.
Гъащ1ит1 кьалэныр зы гъащІэм
ЗэфІэдгъэкІыну добанэ.
Кьарум къыхохьэу,
Зэм хощІыр.
Сэ сщІэн си гугъэм и нькъуэ
Сымыщ1эфауэ къысфІощІри,
Абы ирохьэр сигу нькъуэ...

Апхуэдэущ Алим дунейм зэрыстетар - ищІар фІэмащІэрэ нэхъыбэм хуэпабгъэу. ИщІамрэ хуэзфІэкІамрэ езым фІэмащІэми, дэркІэ фІыгъуэ мылъытащ абы къызэринэкІа дэтхэнэ тхыгъэри. Апхуэдэ тхыгъащ Алим и романхэр - ди лъэпкъым иужьрей илъэсищэм къиКІуа гъэзэгаиэ хьэлъэм и тхыдэщ ахэр.

КІыщокъуэ Алим и зы романи дунейм къытехьакъым псалъэмакъ ирамыщІэкІауэ. Сыт хуэдиз дэуэгъу иІа, псалъэм папщІэ, «Хъуэпсэгъуэ нурыл» - Алим и ирэ романым! Къэхъуами къэхъунуми «щыгъуазэхэм» тхакІуэр ягъэкъэуэнщауэ щытащ, лъэпкъыр зэзыуштыжа революцэм «хэлІы-фІыхьа» гъэрым пцІы трипльхьауэ яльытэри. Апхуэдэ псалъэмакъ иращІэкІащ «Мазэ нькъуэ щхъуантІэми». «Пэжым темыпльэкъуКІ плъырхэр» къэзыгъэчэпар «Нал къутарщ» - щІэж ужьыхаХым я романым иращІэкІа псалъэмакъ мыфэмыцыр, «гупкІэм ис» куэд ирауштауэ щытащ абы, еджари емыджари ирагъэбэнащ. Абы къыщызэтенакъым, псалъэмакъым фІэкІри, «унафэ» тращыхьащ романым. Апхуэдэ зэзышэ къаруэ а усэмрэ прозэмрэ зэрабгъэдэлъыр хэт дежкІи Іупщ1щ.

КІыщокъуэм и усыгъэхэм, и роман гъэзэждэжэм яубэзыхуащ зауэ нэужь илъэс хэм гъэуэгъанэщІэ тхыгъэ къэбэрдей литературэм и хэкІыпІэ нэхъыщхьэхэмрэ и хабзэхэмрэ. Нобэрей ди литературэм и лъэпкъ фащэхэр, абы къыпэплъэ зыуэжьынигъэм и гъэзапІэхэр зыубэзыуар, псом япрауэ, КІыщокъуэ Алимщ.

КІыщокъуэм и кІалэмыпэм кьигъэщІа дэтхэнэ образри кьулейщ, сыт хуэдэ гугъуехьми банэуэрэ пхыкІыф, ар къарурэ гъащІэкІэ зыуупІэнщІыф. ЦІыхур Алим и гущІэлъапсэр къыщыдехьар: лъэбакъуэ лей пчы щымыхьу, щІыхур и жьэм «хуэсакьын» хуейуэ щрахуІа зэманщ. «Гупсыси, псалъэ, зыпІлъыхьи, псалъэжьым шэч хуащІ щыхъуэ зэмант ар, упсэлъэн и пэ умыгупсысэмэ, «гупІысынри» зыхуэІуа щыІэтэкъым...

Алим и дэтхэнэ тхыгъэри гъэшІащІ гупсысэр зыгъэлажьэ, гъащІэмрэ зэманымрэ я куупІэр зи лъабжьэ псалъэмакъкІэ. Тхыдэр игъэбатэми, нобэрей дунейм и щыфэлІыкІэр, и зэхэлъыпІэхэр, и уиэтІыпсхэр игъэнахуэми, КІыщокъуэм и кІалэмым цІыхум